

مبانی جغرافیای جمعیت

تألیف:
اله، پیش‌گر

انتشارات جهاد دانشگاهی استان اردبیل

۱۳۹۷

سرشناسه	پیشگر، الهه، ۱۳۶۷ -
عنوان و نام پدیدآور	مبانی جغرافیای جمعیت / تالیف الهه پیشگر.
مشخصات نشر	اردبیل: جهاد دانشگاهی، واحد اردبیل، سازمان انتشارات، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	۱۶۰ ص.: مصور، جدول، نمودار.
شابک	۸ - ۰۰ - ۶۲۳۱ - ۶۲۲ - ۹۷۸ : ۱۵۰۰۰۰ ریال
وضعیت فهرست نویسی	فیا
موضوع	جغرافیای جمعیت
موضوع	Population geography
شناسه افزوده	جهاد دانشگاهی واحد استان اردبیل. سازمان انتشارات
رده‌بندی کنگره	۱۳۹۷ : ۱۹۵۱ HB
رده‌بندی دیویی	۳۰۴/۶ :
شماره کتابشناسی ملی	۵۲۷۶۱۱۹ :

مبانی جغرافیای جمعیت

تألیف: الهه پیشگر

صفحه آرای و طرح روی جلد: محمود خروشی

ناشر: انتشارات جهاد دانشگاهی استان اردبیل

چاپ: اول - ۱۳۹۷

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۱۵۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۲۳۱-۰۰-۰

این اثر، مشمول قانون حمایت مؤلفان و مصنفان و هنرمندان مصوب ۱۳۴۸ است، هر کسی تمام یا قسمتی از این اثر را بدون اجازه مؤلف (ناشر) نشر یا پخش یا عرصه نماید مورد پیگرد قانونی قرار خواهد گرفت.

واحد استان اردبیل

نشانی انتشارات: اردبیل - شهرک کارشناسان - میدان شفا، تلفن: ۳۳۷۴۹۵۰۶، رایانامه: ard.ch@ch.naii...

نشانی سازمان انتشارات: تهران - خیابان انقلاب اسلامی - خیابان فخررازی - خیابان شهدای ژاندارمری - پلاک ۱۰، تلفن: ۶۶۹۵۲۹۴۸

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
پیشگفتار.....	۱۷
فصل اول: جغرافیای جمعیت.....	۱۹
اهداف فصل.....	۱۹
جمعیت.....	۱۹
جمعیت شناسی و انواع آن.....	۱۹
قلمرو و ماهیت و تعریف جغرافیای جمعیت.....	۲۰
پیشینه‌ی جغرافیای جمعیت.....	۲۱
حوزه‌های بحث در مطالعات جغرافیای جمعیت.....	۲۴
اندیشه‌های غالب در مطالعات جمعیتی.....	۲۴
نظریه‌ی کاهش جمعیت.....	۲۶
نظریه‌ی افزایش جمعیت.....	۳۰
نظریه‌ی ثبات جمعیت.....	۳۱
نظریه‌ی حد متناسب جمعیت.....	۳۳
نظریه‌های مرتبط با کاهش باروری.....	۳۳
رویکردهای اجتماعی.....	۳۴
رویکردهای جمعیتی.....	۳۵
رویکردهای اقتصادی.....	۳۶
فرایند رشد جمعیت و یا مراحل انتقال جمعیت.....	۳۷
منابع فصل اول.....	۳۹
فصل دوم: منابع و روش‌های جمع‌آوری اطلاعات جمعیتی.....	۴۳
اهداف فصل.....	۴۳
مقدمه.....	۴۳
اهمیت و کیفیت اطلاعات جمعیتی.....	۴۳
کیفیت اطلاعات جمعیتی در کشورهای توسعه یافته و سایر کشورها.....	۴۴
روش‌های جمع‌آوری اطلاعات جمعیتی.....	۴۶
سرشماری.....	۴۶
معایب و محاسن سرشماری.....	۴۸

۴۹	آمارگیری نمونه‌ای
۵۰	ثبت وقایع حیاتی
۵۰	منابع فصل دوم
۵۳	فصل سوم: ترکیب و توزیع جغرافیایی جمعیت
۵۳	اهداف فصل
۵۳	تراکم
۵۳	تراکم جمعیتی
۵۴	تراکم زیست
۵۴	تراکم اقتصادی
۵۴	تغییر و تحولات جمعیت جهان
۵۶	پراکنش جمعیت شهرنشین و روستاشین در جهان
۶۲	تغییرات کمی جمعیت عشایر کثیر ایران
۶۳	افزایش جمعیت و هزینه‌های اقتصادی و مالی آن
۶۴	نقش عوامل جغرافیایی در پراکنش جغرافیایی جمعیت جهان
۶۵	نقش عوامل طبیعی (ناهموارها، آب و هوا، فضا، فزونی جغرافیایی) در پراکنش جمعیت
۶۸	تأثیر جمعیت بر محیط زیست (با نگاهی بر کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه)
۷۰	منابع فصل سوم
۷۳	فصل چهارم: ساختارهای عمده‌ی جمعیتی
۷۳	اهداف فصل
۷۳	ساختمان جمعیت
۷۳	ساختمان و توزیع جنسی جمعیت
۷۸	ساختمان سنی جمعیت
۷۹	توزیع سنی جمعیت
۸۱	سن و انواع سن
۸۱	هرم سنی
۸۴	دیاگرام سه گوش
۸۵	انواع ترکیب سنی جمعیت
۸۵	ساخت سنی جوان
۸۵	رو به سالخوردگی
۸۶	سالخورده

۸۶	تأثیر ساختار سنی جمعیت بر رشد و توسعه‌ی کشورها
۸۷	ساختار سنی جمعیت و محیط زیست
۸۸	منابع فصل چهارم
۹۱	فصل پنجم: رشد جمعیت و روش‌های تحلیل آن
۹۱	اهداف فصل
۹۱	مقدمه
۹۲	مدل‌های پیش‌بینی جمعیت
۹۲	مدل رشد خطی
۹۴	مدل رشد نمایی
۹۴	مدل رشد نمایی اصلاح شده
۹۶	روش‌های مقایسه‌ای
۹۸	مدل نمایی مضاعف
۹۹	مدل منحنی لجستیک
۱۰۰	مدل رگرسیون خطی ساده
۱۰۰	روش‌های ترکیبی
۱۰۲	مدل‌های جمعیتی و شهر
۱۰۲	مقدمه
۱۰۲	تعریف مفاهیم
۱۰۲	شبکه‌های شهری، سلسله مراتب شهری
۱۰۵	مدل رتبه-اندازه
۱۰۷	تحلیل لگاریتمی جمعیت شهر
۱۰۹	مدل تعدیل شده بهفروز
۱۱۱	ضریب تغییرات (C.V)
۱۱۲	ضریب آنتروپی
۱۱۴	منحنی لورنز
۱۱۵	ضریب جینی
۱۱۵	منابع فصل پنجم
۱۱۹	فصل ششم: ولادت و باروری
۱۱۹	اهداف فصل
۱۱۹	مقدمه

۱۱۹	تعاریف
۱۲۰	زاد و ولد
۱۲۰	نرخ موالید
۱۲۲	میزان باروری عمومی
۱۲۴	میزان باروری عمومی در گروه‌های ویژه‌ی سنی
۱۲۴	میزان باروری واقعی (باروری نکاحی)
۱۲۴	تجدید نسل
۱۲۵	میزان ناخالص تجدید نسل
۱۲۶	تغییرات نرخ . روری در سطح جهان
۱۲۷	منحنی باروری
۱۲۸	منابع فصل ششم
۱۲۹	فصل هفتم: مرگ و میر
۱۲۹	اهداف فصل
۱۲۹	مقدمه
۱۲۹	مرگ و میر
۱۳۱	میزان مرگ و میر عمومی
۱۳۲	میزان مرگ و میر برای سن خاص
۱۳۲	میزان مرگ و میر در گروه‌های سنی
۱۳۳	میزان مرگ و میر بر حسب علت
۱۳۳	میزان مرگ و میر اطفال
۱۳۴	جدول عمر
۱۳۷	امید به زندگی
۱۳۹	دیاگرام لگزیس
۱۴۱	منابع فصل هفتم
۱۴۳	فصل هشتم : مهاجرت
۱۴۳	اهداف فصل
۱۴۳	مهاجرت
۱۴۴	انواع مهاجرت و طبقه‌بندی آن
۱۴۵	مهاجرت‌های داخلی
۱۴۵	مهاجرت‌های خارجی

۱۴۶	مهاجرت‌های اجباری
۱۴۶	مهاجرت‌های ناخواسته
۱۴۶	مهاجرت داوطلبانه
۱۴۷	مهاجرت‌های بین‌المللی
۱۴۷	مهاجرت اختلافی
۱۴۸	محاسبات مهاجرتی
۱۴۸	نحوه‌ی محاسبه‌ی مهاجرت خالص
۱۴۹	نحوه‌ی محاسبه‌ی نرخ مهاجرت‌فرستی
۱۴۹	نحوه‌ی محاسبه‌ی نرخ مهاجرت‌پذیری
۱۴۹	نحوه‌ی محاسبه‌ی تأثیر جمعیتی مهاجرت
۱۵۰	منابع فصل هشتم
۱۵۱	فصل نهم: سیاست‌های جمعیتی
۱۵۱	سیاست‌های جمعیتی
۱۵۲	اهداف سیاست‌های جمعیتی
۱۵۳	سیاست‌های کاهش جمعیت و سیاست‌های شواقی افزایش جمعیت
۱۵۶	منابع فصل نهم

پیشگفتار

تحولات جمعیتی تقریباً همه‌ی جوانب زندگی و دنیای پیرامون ما را تحت تأثیر قرار داده و اثرات متعددی بر خرده نظام‌های اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و محیطی برجا می‌گذارد. از اینرو پویای شناسی جمعیت نه تنها روند و مسیر گذشته را نشان می‌دهد بلکه دورنمایی از آینده‌ی تحولات جمعیتی را فراوری سیاست‌گذاران می‌گشاید و شناخت و درک مناسبی از فرصت‌ها و چالش‌های آینده فراهم می‌کند. بدون شک تحقق اهداف توسعه، مستلزم آگاهی از بسترهای موجود (که رکن اصلی آن جمعیت می‌باشد) است. متأسفانه در بسیاری از سیاست‌ها و برنامه‌های جمعیتی در کشور، تنها به پویایی رشد و حجم جمعیت متمرکز بوده و از سایر مولفه‌های بسیار موثر جمعیت از جمله ساختار سنی و جنسی جمعیت، تغییرات و پیامدهای آن غفلت شده است. نمونه‌ای از این غفلت همان بی‌توجهی به پیش‌بینی و ایجاد بسترهای لازم برای جمعیت جوان حاصل از دهه‌ی ۶۰ می‌باشد که از دهه‌ی ۱۳۸۰ فازی از تحول جمعیتی را با خود داشته است. در صورتیکه با برنامه‌ریزی‌های بهتر می‌توانیم این پتانسیل جوان که اکثریت آنها دارای سواد دانشگاهی نیز می‌باشند، استفاده‌ای در جهت توسعه‌ی کشور به عمل آمده و همسو با آن پرورش یابند. از دغدغه‌های مولف، وجود کتابی مرتب و با جغرافیای جمعیت با اطلاعاتی به روز شده و همچنین بیان مدل‌هایی قابل فهم برای دانشجویان بوده است. کسانی که خود مولف نیز با آنها کار کرده باشد) لذا کتاب حاضر در ۸ فصل و در راستای یادگیری بهتر دانشجویان در درس جغرافیای جمعیت تنظیم شده است که عبارت است از:

فصل اول: جغرافیای جمعیت

فصل دوم: منابع و روش‌های جمع‌آوری اطلاعات جمعیتی

فصل سوم: ترکیب و توزیع جغرافیایی جمعیت

فصل چهارم: ساختارهای عمده‌ی جمعیتی

فصل پنجم: رشد جمعیت و روش‌های تحلیل آن

فصل ششم: ولادت و باروری

فصل هفتم: مرگ و میر

فصل هشتم: مهاجرت

در این کتاب کوشش شده است تا مباحث بر اساس آخرین اطلاعات موجود در سال ۲۰۱۸ به روز شود. لازم به ذکر است که مولف در نگارش مطالب و بیان مدل‌های جمعیتی، تمام تلاش خود را برای یادگیری آسان مدل‌ها و به کارگیری آنها با توجه به مثال‌هایی که مربوط به پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد مولف در دانشگاه تهران می‌باشد (فصل جمعیت و شهر و مدل‌های شبکه‌ی شهری)

بکار گرفته است. لذا در اینجا لازم می‌دانم از تلاش‌های آقای دکتر احمد پوراحمد (استاد راهنما)، دکتر حسین حاتمی‌نژاد (استاد مشاور) از اساتید دانشگاه تهران و آقای دکتر علیرضا محمدی از اساتید دانشگاه محقق اردبیلی و راهنمایی‌های این عزیزان کمال تشکر را به عمل آورم.

www.ketab.ir